

SANAT VE TEKNOLOJİ İLİŞKİSİNDE GÖRSEL İLETİŞİM ARACI OLARAK TİPOGRAFI VE EĞİTİM SÜRECİNDEKİ UYGULAMA YAKLAŞIMLARI

Tarık YAZAR*

Özet

Tipografi, sanat eğitimi ile ilgili alanlarda kullanıldığı gibi, disiplinlerarası araştırmalarda da kullanılmaktadır. Genel olarak tipografi, harf, sayı ve semboller kullanılarak ortaya çıkarılan bir yazı sanatıdır denilebilir. Eski Yunancada “*typos*” (form) ve “*graphia*” (yazmak) kelimelerinin kombinesi sonucu “*Typhography*” adını almıştır. Bir metnin anlaşılması, göz yorucu olmaması ve okuyucuya istenilen bilginin doğru bir şekilde iletilebilmesi için tipografi önemlidir. Bu terim, aynı zamanda Gutenberg’in geliştirdiği baskı tekniğini açıklamak için de kullanılmaktadır. Görsel iletişim tasarımı ve bu alandaki teknolojik gelişmeler doğrultusunda tipografi, anlamı ve kapsamı bakımından değişiklik göstermiştir. Günümüzde tipografi, fontların ve metin bloklarının tasarlanması, dizilmesi ve düzenlenmesi ile ilgili çalışmaları ve bu alandaki teknolojik gelişmeleri kapsamaktadır. Grafik tasarımda tipografi, bir tasarım ögesidir ve anlaşılabilir biçimsel bir düzen gerektirmektedir. Dolayısıyla yazı ve tipografi, görsel iletişim tasarımının temel öğelerinden biridir. Bir görsel iletişim aracı olarak tipografinin öğretim programlarında yer almasında grafik tasarım etkili olmuştur. Görsel iletişim tasarımı alanındaki gelişmeler doğrultusunda lisans ve lisansüstü düzeyde tipografi eğitimi günümüze kadar biçimlenerek gelmiştir.

Tipografi, görsel iletişimi sağlamak amacıyla gerçekleştirilecek bir grafik ürünün tasarlanmasında kullanılan önemli bir görsel araçtır. Grafik tasarımın görsel iletişimi sağlama işlevi, tipografinin bir grafik iletişim aracı ve bir tasarım elemanı olarak eğitimdeki yerini belirlemiştir. Eğitim-öğretim sürecinde içerik aynı olmasına rağmen, uygulama farklılıkları görülebilmektedir. Tipografi, eğitim kurumlarında ayrı bir ders olarak verilebildiği gibi Grafik Tasarım dersi kapsamında da verilebilmektedir. Bu nedenle, uygulama çalışmaları açısından geliştirilen öğretim yöntemleri farklılık gösterebilmektedir. Günümüzde dijital teknoloji geliştiği için yazı uygulamaları, font tasarımları çoğunlukla geleneksel yöntemlerin yerine dijital ortamda geliştirilen ilgili programlar aracılığıyla yapılmaktadır. Ancak, bir yöntem olarak eğitim sürecinde doğrudan bilgisayar uygulamalarının sakıncalı olabileceği söylenebilir. Eğitim-öğretimde öncelikle manuel çalışmaların yapılması, eskizlerin geliştirilmesi dijital uygulama öncesinde daha faydalı olabilir. Dolayısıyla bu çalışmanın genel amacı; Sanat ve teknoloji ilişkisinde, görsel iletişim aracı olarak tipografi hakkında bilgi vermek ve eğitim-öğretim sürecindeki manuel ve dijital uygulama yaklaşımlarını genel olarak açıklamaktır. Araştırma kapsamında üniversitelerin lisans programlarında okutulan Tipografi ile ilgili derslere bakılmış ve örnek olarak üç üniversitenin Tipografi-I ve Tipografi-II haftalık ders içerikleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sanat ve Teknoloji, Tipografi, Görsel İletişim, Tipografi Eğitimi.

* Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, tarikyazar08@omu.edu.tr

TYPOGRAPHY AS A VISUAL COMMUNICATION TOOL IN THE RELATIONSHIP BETWEEN ART AND TECHNOLOGY AND APPLICATION APPROACHES IN EDUCATION PROCESS

Abstract

Typography is used in the fields of art education as well as in interdisciplinary research. In general, typography can be said to be an art of writing created by using letters, numbers and symbols. In ancient Greek, “*typos*” form (form) and “*graphia*” (write) as a result of the combination of the words “*Typhography*” was named. Typography is important in order to understand a text, not to be tiring and to convey the desired information accurately to the reader. This term is also used to describe the printing technique developed by Gutenberg. Visual communication design and technological developments in this area have changed in terms of typography meaning and scope. Nowadays, typography covers the studies related to designing, arranging and arranging fonts and text blocks and technological developments in this field. Typography in graphic design is a design element and requires an understandable formal order. Therefore, writing and typography is one of the basic elements of visual communication design. As a visual communication tool, graphic design was effective in the inclusion of typography in the curriculum. In line with the developments in the field of visual communication design, typography education at the undergraduate and graduate levels has been shaped to the present day.

Typography is an important visual tool used in designing a graphic product for visual communication. The function of graphic design to provide visual communication has determined the place of typography in education as a graphic communication tool and a design element. Although the content is the same in the educational process, application differences can be seen. Typography can be given as a separate des in educational institutions as well as in Graphic Design course. Therefore, the teaching methods developed in terms of application studies may differ. Today, as digital technology has developed, writing applications and font designs are mostly done through related programs developed in digital environment instead of traditional methods. However, as a method, it can be said that computer applications can be objectionable during the education process. In education, it may be more beneficial to do manual work and develop sketches before digital application. Therefore, the general purpose of this study; To give information about typography as a visual communication tool in the relationship between art and technology and to explain the manual and digital application approaches in education-teaching process in general. Within the scope of the research, the lessons about Typography in undergraduate programs of universities were examined and as an example, the weekly course contents of Typography-I and Typography-II of three universities were examined.

Keywords: Art and Technology, Typography, Visual Communication, Typography Education.

Görsel İletişim Aracı Olarak Tipografi

Görsel iletişim tasarımı genel olarak bir ürün, hizmet, fikir ya da kuruluşa ilişkin planlanmış pazarlama stratejileri doğrultusunda sanatsal/bilimsel bilgi iletimini, daha önceden belirlenmiş bir hedef kitleye iletmek amacıyla iki ya da üç boyutlu yüzeyler üzerinde, tüm dijital ortamlarda yazı/ font ve görüntü öğelerinin organize edilerek görselleştirilmesini ve çeşitli medya araçları ile iletimini içeren yaratıcı bir süreci kapsamaktadır. Bu açıdan bakıldığında görsel iletişim tasarımının, birçok disipline ait terminolojiyi ve yaklaşımı, çok katmanlı ve derinlemesine bir yeterlilikle birleştiren bir meslek haline geldiği söylenebilir. İnsan belleğinde anahtar görevi gören görsellere neredeyse hayatımızın her anında rastlamaktayız. Görsellerin daha iyi anlaşılabilmesi üzerine farklı yaklaşımlar geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bu yaklaşım çabaları görsel okuryazarlık kavramı içerisinde değerlendirilebilir. Aynı zamanda, görsellerin belli bir yüzey üzerinde yer alıyor olması nedeniyle

araçları ve ortamları değerlendirmelerin içine almak gerekir. Görsel öğelerin yoğun bulunduğu bir çağda yaşamaktayız. İçinde bulunduğumuz dünyada, bilginin görselleştirilmesi, görselleştirilmiş bilginin de iletişim içinde yer alması ve elbette anlaşılıp yorumlanabilmesi gerekmektedir (Yazar, 2016, s.509). Dolayısıyla iletilmek istenen bilginin anlaşılması ve yorumlanması tipografik tasarım başarısıyla doğru orantılıdır denilebilir.

Tipografi kavramı, Yunanca “*typos*” (form) ve “*graphia*” (yazmak) sözcüklerinden gelmektedir. Yazıyı bir forma sokma sanatı ve tekniğidir denilebilir. Görsel iletişim aracı olarak tipografi, yazılı bir düşüncenin görsel bir biçim almasıdır. Bu görsel biçimin bileşenlerinin seçimi, mevcut fontların sayısı ve çeşitliliği nedeniyle düşüncenin okunurluğunu ve okuyucunun ona karşı duygularını etkileyebilir. Tipografi, bir tasarım karakteri ve duygusal niteliği üzerindeki en etkili öğelerden biridir. Nötr bir etki oluşturabilir veya tutkuları harekete geçirebilir (Ambrose, Harris, 2014, s.6). Tipografinin tek bir amacı, yazı yoluyla bilgi/mesaj aktarmaktır. Hiçbir sebep, tipografiyi amacından saptıramaz. Okunamayan basılı bir mecmua/belge amaçsız bir ürün haline gelebilir. Tipografi, grafik tasarımdan çok, teknolojinin, kesinliğin ve iyi düzenlemenin bir ifadesidir (Armstrong, 2012). Font (yazı karakteri), font büyüklüğü, satır uzunluğu, satır arası boşluk ve benzeri unsurların kombinasyonları ile yapılmaktadır. Yayımlanacak yazınsal içeriğin bir forma sokulması veya tasarımı olarak da tanımlanabilir. Türkçe’ye, Fransızca’dan geçmiş olan terim, dilimize tipografya olarak da çevrilmiştir. Tipografi terimi ilk kez Gutenberg’in metal harflerini tanımlamakta kullanılmıştır. Günümüzde ise, bütün baskı yazıları ve noktalama işaretlerinin sanatsal ve tasarıma dayalı özelliklerini ve üretim teknolojilerini konu alan bir uzmanlık alanı olarak kabul edilmektedir.

Yazı genel olarak iletişim kurmak ve gelecek nesillere bilgi aktarmak için insanoğlu tarafından geliştirilen en önemli iletişim aracıdır. Mesajın iletilmesinde yazının önemi arttıkça; font/yazı karakteri, yazım biçimi, mizanpajı ve içinde barındırdığı anlam gibi özellikler daha da önem kazanmıştır. Bu nedenle önce manuel olarak yapılan el yazı ustalığı gelişmiş, ardından tipografi ustalığı, tipografi tasarımcılığı saygın bir meslek haline gelmiştir.

Sanat ve Teknoloji İlişkisinde Güncel Tipografi

Teknolojinin gelişimi birçok alanda etkili olduğu gibi tipografi alanında da etkili olmuştur. Günümüz sanat anlayışında tipografi, yalnız yardımcı bir kurgu elemanı olmaktan çıkmış, kendi içinde bir sanat nesnesi konumuna gelmiştir. Tipografinin bugünkü tanımına bakılacak olursa, ilk kez tanımlandığından bu yana belirgin farkların olduğu görülecektir. Günümüzde tipografi, bilgi verme ve okunur olma esasına dayanmamaktadır (Kızıldemir, 2015). Yalnız salt okunur olan ya da bilgi veren tipografi anlayışları çağın gereği olarak yerini tasarımsal görüntülere, sanatsal içeriklere bırakmaya başlamıştır. Bilgisayar ortamında tasarlanmış dijital tipografi çalışmaları, kullanılan tasarım elemanlarının farklı ve kavram açısından yeni mecralara yönelmesi ile fikir açısından güçlü tipografilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Gerçekleştirilen sınırsız fikir ve tasarım çalışmaları, tasarım ile alıcı arasında interaktif yöntemlerin gelişmesine sebep olmuştur (Akbulak, 2012). Bu etkileşim ile insanların hem dikkatleri daha kolay istenilen yöne alınmış olur hem de yeni fikirler ile karşılaşan bireyler bu fikirlerin varlığına daha çabuk adapte olabilirler. Sanat alanında tasarımın yanı sıra fikir ve düşünce ürünleri de tipografinin elemanları arasına kolayca girmiş olur. Sanatçılara baktığımız zaman, yaşadığımız çağın gereği olan teknolojik gelişmeleri sanatsal ve tasarım içeren çıktılarda kullanarak, yeni ve bakir teknolojik alanlar ile yeni kişisel tasarım türlerinin doğuşuna zemin hazırlamışlardır (Türkmenoğlu ve Akengin, 2016). Bilgisayar ile birlikte yazılım teknolojisinin gelişmesi tasarımların bu alanlara yönelmesine ve bu çoklu ortamlarda tasarımcıların bir araya gelmesine vesile olmuştur. İnternet ve multimedya alanlarının gelişmesi tasarımların yalnızca basılı mecralarda değil, sanal ortamda da sunulmasının kapısını aralamıştır. Dijital ortamlarda oluşturulan tasarımlar ile reel ve sanal sınır bulanıklaşmaya başlamıştır. Yalnız basılı alanlarda görmeye alışık

olduğumuz tipografik tasarımlar, günümüz teknolojisi ve sosyal medya aracılığı ile hem internet ortamına sunulmuş olur, hem de basılı alanlarda ulaşacağı minimum insan sayısını belki saniyeler içerisinde maksimum seviyede insana ulaştırma imkânına sahip olabilirler. Bu tam anlamıyla çağın getirdikleri ve teknolojinin gelişmesi ile yakından ilişkilidir (Özdemir ve Kurt, 2018).

Günümüzde tipografi yalnız harflerle, çizgilerle yapılan düzenlemeler değildir. Tipografinin en temel sorunsalı, bunların ötesinde, aslında boşluktur. Espas olarak da bilinen ‘uzam’ nesnelere arası fiziksel etkileşim ya da fiziksel nesnelere arası boşluk ilişkisidir. İşte yazı öğeleriyle ya da tipografik karakterlerle yapılan her düzenleme aslında bir ‘boşluğu tanımlama’ ve ‘boşlukta konumlandırma’ sorunudur. Tipografik olarak yapılan her türlü değerlendirmede etkili ve işlevsel sonuç elde etmenin temel yöntemi, boşluğun farkında olmak ve boşluğu biçimlendirmektir. Günümüz tipografisinde dijital teknoloji kullanılmaktadır. Bu teknoloji ile üretilen tipografik tasarımlar interaktif olarak yapılmakta ve alıcılar salt izleyici konumundan çıkartılabilmektedir. Ayrıca dijital çağın getirmiş olduğu yenilikler ve uygulama araçları tasarımcıların kullanımına sunulmaktadır tipografi anlayışında değişim yaşanmıştır. Bu şekilde statik tasarımların yanında dinamik/hareketli olan tasarımlar da gerçekleştirilmiştir. Hareketli tipografide artı özellik olarak kullanılan ses ve ritimsel öğeler, zamansal tasarımdaki yeri gereği, tasarımı gören ve alımlayan kişilerle, doğrudan doğruya duygusal ve yapısal bağ kurulmasına neden olmuştur (Atiker, 2010). Görsellik açısından hareketli tipografinin daha çok dikkat çekici olduğu söylenebilir. Tipografi, sadece izlemeye dönük görsel bir unsur değil, aynı zamanda, yazının kullanılması görmenin yanı sıra okuma gereğini de beraberinde getirmektedir. Bu öğeler izleyici tarafından okunduğunda görsel olarak algılanmış ve bir anlamda işitsel olarak yorumlanmış olacaktır (Aytekin, 2018). Tipografi, tasarımlarda sadece mesaj verme aracı olarak kullanılmış olsa da, iletilmek istenen mesajı farklı boyut ve biçimlerde kullanılarak gerçekleştirilmiştir (Artan, Uçar, 2019, s.17).

Tipografi Eğitimi

Yeni açılanlarla birlikte 2020 YÖK verilerine göre ülkemizde toplam 207 üniversite bulunmaktadır (akademik.yok.gov.tr). Bu üniversitelerin 132’si devlet üniversitesi ve 75’i vakıf üniversitesidir. Teknolojinin iletişim ortamını çeşitlendirmesi ve üniversite sayısının artmasıyla birlikte grafik tasarım, görsel iletişim tasarımı gibi bölümler daha fazla açılmış ve dolayısıyla tipografi ile ilgili dersler günümüzde yaygınlaşmaya başlamıştır.

Grafik tasarımcısı ve görsel sanatlar eğitimcisi yetiştirme sürecinde tipografi eğitiminin çok önemli bir rolü bulunmaktadır. Grafik tasarım eğitiminde Yazı ve Tipografi dersleri farklı bir öneme sahiptir. Çünkü grafik iletişimde yazı en yalın ileti araçlarından biridir. İnsanoğlunun kendi tüm duygu ve düşüncelerini ifade etmesinde ve onun toplumsallaşmasında dile ve görsele ilişkin semboller takımı ya da göstergeler olarak en önemli ve güçlü ileti biçimlerinden birini oluşturmaktadır (Sarıkavak, 2004). İyi bir sanat eğitimcisinin, tipografi bilgisine sahip olması gerekir. Tipografi eğitimi, yalnız sanat eğitimcisi yetiştirmek için değil, aynı zamanda toplumun estetik beğeni düzeyini geliştirme açısından da çok önemli role sahiptir. Benüğür’un (2012) yazı ve tipografi eğitimi ile ilgili olarak yapmış olduğu araştırma sonucuna göre; Öğretim elemanlarının büyük bir çoğunluğu tipografi eğitiminin görsel sanatlar eğitimcisi yetiştirmede çok önemli ve gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Söz konusu araştırmanın ortaya koyduğu bu bulgunun, Yücebaş’ın, (2006) aynı konuda yapmış olduğu araştırma sonucuyla benzerlik gösterdiği belirtilmektedir (Benüğür, 2012). Öğretim elemanları, grafik tasarım anasanat atölye derslerinde, tipografi konularının ağırlıklı olarak yer alması gerektiğini belirtmişlerdir. Günümüzde tipografi eğitimi, yalnız grafik tasarım anasanat atölye dersleri içerisinde ayrı konular olarak verildiği gibi, ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitim düzeyinde de verilmektedir. Eğitim kurumları olarak, meslek yüksekokullarının grafik tasarım programlarında, güzel sanatlar fakültelerinde, sanat tasarım ve mimarlık fakültelerinde, lisansüstü

eğitim enstitülerinde ayrı birer ders olarak okutulmaktadır. Dolayısıyla “yazı ve tipografi”, “tipografi”, “tipografiye giriş”, “deneysel tipografi”, “ileri tipografi”, “dijital tipografi” gibi ders adları ile zorunlu ya da seçmeli olarak verilmektedir. Benuğur’un (2012) araştırma sonucuna göre; Öğretim elemanları, daha etkili tipografi öğretimi yapılabilmesine ilişkin olarak şu görüşlere yer vermişlerdir;

“Grafik tasarımda tipografinin öneminin diğer disiplinlerle ilişki kurularak kavratılmasına, tipografi öğretimine yeterli sürenin ayrılmasına, bilgisayar teknolojisi ve internetten yararlanılmasına, nitelikli örneklerle ve çeşitli etkinliklerle öğretimin desteklenmesine, öğrencilerin çeşitli yöntem ve teknikleri kullanabilmesine, yerli ve yabancı kaynak sayısının artırılmasına, öğretim elemanının ve öğrencilerin tipografi konusunda bilgilerini güncellemesine, öğrencilerin serbest meslek koşullarına göre yetiştirilmesine, dersin alan uzmanları tarafından verilmesine, tipografinin ayrı bir ders olarak yer almasına ve tipografik kirliliğin önlenmesi için matbaalarla ve yerel yönetimlerle işbirliği sağlanmasına önem verilmelidir”.

Yazı ve tipografi derslerinde öğrenciler genel olarak, grafik tasarımın önemli bir ögesi olan yazının bulunuşunu, tarihi gelişimini, harflerin anatomik yapısını, özelliklerini ve farklılıklarını, tipografi’nin kullanım şekillerini, işlevlerini ve bunları grafik ürün tasarımları yaparken doğru, etkili ve estetik bir bakış açısıyla nasıl kullanması gerektiğini öğrenmektedirler.

Üniversite	Fakülte/Bölüm	Dersin Adı	Zorunlu/ Seçmeli	Yarıyıl
Anadolu Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü	Tipografiye Giriş	Z	1
		Tipografi-I	Z	2
		Tipografi-II	Z	3
		Tipografi-III	Z	4
		İleri Tipografi-I	S	
		İleri Tipografi-II	S	
Hacettepe Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü	Tipografi-I	Z	5
		Tipografi-II	Z	6
		Yazı ve Tipografi-I	S	
		Yazı ve Tipografi-II	S	
İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Grafik Bölümü	Yazı ve Tipografiye Giriş	Z	2
		Tipografi-I	Z	3
		Tipografi-II	Z	4
		Tipografi ve Kuramlar	S	
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü	Tipografi-I	Z	3
		Tipografi-II	Z	4
Işık Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü	Tipografi-I	Z	3
		Tipografi-II	Z	4
		Deneysel Tipografi	S	
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü	Tipografiye Giriş	Z	2
		Tipografi-I	Z	3
		Tipografi-II	Z	4
		Tipografi-III	Z	5
		Tipografi-IV	Z	6

Ege Üniversitesi	Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü	Tipografi-I	Z	3
		Tipografi-II	Z	4
		İleri Tipografi	S	
Yeditepe Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Tasarım Bölümü	Tipografi-I	Z	3
		Tipografi-II	Z	4

Tablo 1: Üniversitelerin Lisans Programındaki Tipografi Dersleri.

Tablo 1’de örnek olması açısından 8 farklı üniversitenin Güzel Sanatlar Fakültesi ve Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültelerinin Görsel İletişim Tasarımı Bölümü ile Grafik Tasarım Bölümlerinde lisans düzeyinde okutulan Tipografi ile ilgili derslerin isimleri belirtilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi Tipografi-I ve Tipografi-II dersleri ağırlıklı olarak verilmektedir. Ders, anılan bölüm ve program müfredatlarında zorunlu ve seçmeli olarak yer almıştır. Derslerin bulunduğu yarıyıllarda değişiklik görülmektedir. Toplam 8 yarıyıllık lisans eğitim-öğretim sürecinde derslerin ağırlıklı olarak 1 ile 6. yarıyıllar arasında yoğunlaştığı, 7. ve 8. yarıyıllarda yer almadığı gözlemlenebilmektedir. Ayrıca ders saati, kredi ve AKTS (ECTS) farklılıkları da görülmektedir.

Hafta	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü	Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Tasarım Bölümü	Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü
	Tipografi-I (1+2+2) AKTS 4	Tipografi-I (2+2+3) AKTS 6	Tipografi-I (3+1+3) AKTS 5
	<i>Haftalık Ders Akışı</i>	<i>Haftalık Ders Akışı</i>	<i>Haftalık Ders Akışı</i>
1	Dersin içeriği, Tipografi’nin tanımı, amacı, alfabenin ve baskı teknolojisinin tarihi gelişimi ve insan yaşamındaki önemi.	Proje I: Logotype tasarımı (Sanat Akımları/Şehirler).	Dersin amacı, içeriği, işleyişi, ders ile ilgili öğrencinin yükümlülükleri, haftalara göre konular ve notlandırma sistemi hakkında bilgi verilmesi.
2	Tipografi’de kullanılan temel terimler, Tipografi’nin grafik tasarım ürünlerindeki önemi ve işlevinin anlatımı, Tipografinin ve kaligrafinin grafik tasarım uygulamalarında doğru ve etkili kullanımına ilişkin görsellerin incelenmesi.	Araştırma, bilgi toplama, eskiz hazırlama.	Tipografinin tanımı, tarihçesi ve tipografik terimler, harfin anatomisi.
3	Harf yapılarının detaylı incelenmesi ve fontlarda tasarım bütünlüğü.	Fikir eskizleri (thumbnails) çalışmaları.	Espas ve metin düzenlemeleri. Sınıf çalışması.
4	Yazı karakterinin konusuna ve kullanım amacına uygun olarak, harflerin geometrisi, temel harf ölçüleri ve biçimleniş oranlarının örneklerle anlatımı, temel harf ve rakamlardaki oranlar ve ağırlık değişimi analizi.	Bilgisayarda ön taslakların (roughs) hazırlanması.	El yazısından tipografik işaret oluşturma.
5	Farklı fontların incelenmesi, yazı karakterlerinin sınıflandırılması ve farklılıkların değerlendirilmesi (light, medium, bold, black, italik, regular vb.).	Bilgisayarda ön taslakların (roughs) hazırlanması.	El yazısından tipografik işaret oluşturma.

6	Yazı karakterlerinin uygun satır aralığında yazılması ve harf aralık çalışmalarının yapılması, majiskül ve miniskül yazıların metin içerisindeki etkilerinin değerlendirilmesi.	1. projenin teslimi, Proje II: Yazı karakteri için afiş/ broşür.	El yazısından tipografik işaret oluşturma. Tipografide pozitif-negatif ilişki.
7	Kelimeler ve paragrafların incelenmesi, büyük ve küçük harflerle oluşturulan satırlar, sayfa ve kenar boşluklarının ayarlanması.	Araştırma, bilgi toplama, metin yazma.	Tipografide pozitif-negatif ilişki.
8	Bilinen bir fontun (örnek:Helvetica) harf ve rakam uygulamalarının yapılması.	Fikir eskizleri (thumbnails) hazırlama.	Ara Sınav
9	Ara Sınav	Ön taslaklar (roughs) hazırlama	Görsel hiyerarşi.
10	Bilinen bir fontun harf ve rakam uygulamalarının yapımına devam.	2. projenin teslimi, Final Projesi: Tipografik Festival Afişi.	Görsel hiyerarşi.
11	Sayısal ve deneysel tipografide dikkat çekici, ilgi uyandırıcı uygulamalarının yapımı.	Araştırma, bilgi toplama, metin yazma	Görsel Hiyerarşi.
12	Dikkat çekici, ilgi uyandırıcı yazı uygulamalarının yapımı ve tipografik uygulamalarda yazı karakterlerinin rengi, ölçüsü, ağırlığı ve stillerinin değerlendirilmesi.	Fikir eskizleri (thumbnails) hazırlama.	Tipografi ile kelimeye anlam yükleme.
13	Serifli ve serifsiz, kaligrafik yazılar ve bu sınıfa giren font örneklerinin tanıtılması ve örnek bir cümlenin kaligrafik kalemle yazılması.	Ön taslaklar (roughs) hazırlama	Tipografi ile kelimeye anlam yükleme.
14	Kaligrafik yazılarla özlü bir sözün blok yazı düzenlemelerinin yapımı ve genel değerlendirme.	Final projesi üzerinde son değerlendirmeler.	Tipografi ile kelimeye anlam yükleme.

Tablo 2: Üniversitelerin Lisans Programındaki “Tipografi-I” Dersinin Haftalık Ders Akışı.
(Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yeditepe Üniversitesi, Dumlupınar Üniversitesi Örneği)

Tablo 2’de örnek olması açısından Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yeditepe Üniversitesi ve Dumlupınar Üniversitelerinin Tipografi-I derslerinin haftalara göre işlenecek ders program içeriği gösterilmiştir. Hedefler aynı olmasına rağmen konularda farklılıklar gözlemlenebilmektedir. Tipografi-I ve Tipografi-II dersleri için belirlenen konular, eğitim-öğretim sürecindeki uygulama yaklaşımlarını göstermektedir.

Hafta	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü	Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Tasarım Bölümü	Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü
	Tipografi-II (1+2+2) AKTS 4	Tipografi-II (2+2+3) AKTS 6	Tipografi-II (3+1+3) AKTS 5

	<i>Haftalık Ders Akışı</i>	<i>Haftalık Ders Akışı</i>	<i>Haftalık Ders Akışı</i>
1	Ders içeriğinin sunumu, derste kullanılacak materyallerin ve işlevlerinin tanıtılması.	Proje I: Kaligrafiden Tipografiye.	Dersin amacı, içeriği, işleyişi, ders ile ilgili öğrencinin yükümlülükleri, haftalara göre konular ve notlandırma sistemi hakkında bilgi verilmesi.
2	Tipografi ve kurumsal kimlik incelemelerinin yapılması, Tipografinin grafik tasarımdaki kullanım alanlarının örneklenerek anlatılması.	Araştırma, bilgi toplama, eskiz hazırlama.	Kurumsal kimlik tasarımında tipografi kullanımı.
3	Günümüzün tipografik anlayışı ve önceki çalışmaların karşılaştırmalı olarak incelenmesi, görsel iletişim tasarımı unsurlarından görüntü ve yazı karakterlerinin ilişkilerinin örneklerle analiz edilmesi.	Fırça ile kaligrafi çalışmaları.	Kurumsal kimlik tasarımında tipografi kullanımı.
4	Bilgisayar ortamında kullanılmakta olan geleneksel ve yeni yazı karakterlerinin irdelenmesi, mevcut karakterlerden yararlanarak belirli amaçlara uygun özgün yazı karakterlerinin araştırılması ve yeni font tasarım uygulamalarının yapılması.	Kaligrafi çalışmasının teslimi, tipografik soyutlama çalışmaları.	Kurumsal kimlik tasarımında tipografi kullanımı.
5	Belirli amaçlara uygun özgün yazı karakterlerinin araştırılması ve yeni font tasarım uygulamalarının yapılmasına devam.	Tipografik soyutlama çalışmalarının teslimi.	Tipografik amblemler.
6	Belirli amaçlara uygun özgün yazı karakterlerinin araştırılması ve yeni font tasarım uygulamalarının yapılmasına devam.	1. projenin teslimi, Proje II: Görsel Hiyerarşi.	Tipografik amblemler.
7	Tipografi'nin kullanım alanlarına yönelik afiş, dergi, gazete vb. Tipografik tasarımların yapılmasına ilişkin düşüncelerin tartışılması ve gazete sayfası tasarım uygulamasının gerçekleştirilmesi.	Araştırma, bilgi toplama, eskiz hazırlama.	Tipografik amblemler.
8	Tipografi'nin kullanım alanlarına yönelik afiş, dergi, gazete vb. Tipografik tasarımların yapılmasına ilişkin düşüncelerin tartışılması ve gazete sayfası tasarım uygulamasına devam.	Bilgisayarda kompozisyon alternatifleri.	Ara sınav
9	Ara Sınav.	Kompozisyon alternatiflerinin teslimi ve seçilmesi.	Yazı karakteri sınıflandırılması.
10	Bir kavram ya da konunun, tipografik öğelerin tüm imkanlarının kullanılmasıyla, tipografi'nin kullanım alanlarına yönelik (afiş, kitap, dergi, kurumsal kimlik vb.) özgün ve yaratıcı uygulama çalışmalarının yapılması.	2. projenin teslimi, Final Projesi: Arma ve Yazışma Seti Tasarımı.	Yazı karakteri afişi.

11	Bir kavram ya da konunun, tipografik öğelerin tüm imkanlarının kullanılmasıyla, tipografi'nin kullanım alanlarına yönelik (afiş, kitap, dergi, kurumsal kimlik vb.) özgün ve yaratıcı uygulama çalışmalarına devam.	Araştırma, bilgi toplama, eskiz hazırlama.	Yazı karakteri afişi.
12	Tipografinin kullanım alanlarına yönelik kent tipografi çalışmalarının yapılması.	Siyah-beyaz arma çalışmalarının teslimi.	Yazı karakteri afişi.
13	Tipografinin kullanım alanlarına yönelik giysi tipografi çalışmalarının yapılması.	Yazışma seti için eskiz hazırlama.	Yazı karakteri afişi.
14	İmza karakterinde özgün, dikkat çekici, dinamik kişisel yazı uygulamalarının yapılması ve genel değerlendirme.	Final projesi üzerinde son değerlendirmeler.	Yazı karakteri afişi.

Tablo 3: Üniversitelerin Lisans Programındaki “Tipografi-II” Dersinin Haftalık Ders Akışı.
(Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yeditepe Üniversitesi, Dumlupınar Üniversitesi örneği)

Tipografi-I ve Tipografi-II Derslerinin Amaçları

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü Tipografi-I Dersinin Amacı: Bu ders ile tipografinin ve kaligrafinin grafik tasarım uygulamalarında doğru ve etkili kullanımına ilişkin kapsamlı anlatımın çoklu görsellerle desteklenerek açıklanması, Tipografi'ye ilişkin temel terimler, yazı karakterleri, türleri ve biçimleri hakkında bilgiler verilmesi ve yeni font tasarımlarının oluşturulması amaçlanmaktadır.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü Tipografi-II Dersinin Amacı: Bu ders ile Tipografik elemanların tutarlı bir bütün oluşturacak biçimde düzenlenmesi, yazı karakteri/yeni font tasarlama yöntem ve uygulamalarının öğretilmesi, duygu ve düşüncelerin simge ve metinlerle anlatımını sağlayabilecek biçim çalışmalarının yapılması, tipografik bileşim, yazıda yapısal ilişkiler, tipografik elemanların bir kompozisyon içerisinde değerlendirilmesi ile ilgili çalışmaların yapılması, tipografik roller, başlık ve manşet, ikincil başlıklar, resim alt yazıları, imza ve diğer tipografik rollerle ilgili uygulama çalışmalarının oluşturulması, kent tipografisi ve giysi tipografisi gibi uygulamaların yapılması amaçlanmaktadır (ebs.omu.edu.tr).

Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Tasarım Bölümü Tipografi-I Dersinin Amacı: Öğrencilere ileri düzey tipografi bilgisi kazandırmak.

Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Tasarım Bölümü Tipografi-II Dersinin Amacı: Tipografinin tarihi, temel terimleri, temel yazı karakterleri konusunda bilgiler vermek. Uygulamalı projeler ışığında tipografik tasarım kriterlerini öğretmek (gsf.yeditepe.edu.tr).

Dumlupınar Üniversitesi Güzel sanatlar Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü Tipografi-I Dersinin Amacı: Bu ders ile görsel iletişimin temel öğelerinden olan tipografiye giriş yapmak ve daha sonraki dönemlerde devam edecek olan tipografi dersi için bir alt yapı oluşturmak amaçlanmıştır. Uygulamalı projelerle de tipografinin kullanım alanları gösterilmeye çalışılmıştır.

Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü Tipografi-II Dersinin Amacı: Tipografinin temelleri ve ilkeleri, araçları ve teknikleri uygulamalı projelerle tanıtılması amaçlanmaktadır (<https://obs.dpu.edu.tr>).

Tipografi'nin Eğitim Sürecindeki Uygulama Yaklaşımları

Üniversitelerde önlisans, lisans ve lisansüstü düzeyde verilen tipografi derslerinde farklı uygulama çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmalar genel olarak iki grupta toplanabilir. Bunlardan biri, manuel çalışmalar, diğeri de dijital çalışmalardır. Çağdaş sanat, geleneksel ve klasik yaklaşımların, çağın gereksinimlerini karşılayamadığından hareketle, tipografiyi teknik süreçten ve zanaatten kavramsal bir tavra dönüştürecektir. Böylelikle Modernizm'in, tipografiyi bir tavır, bir duruş ve bir tasarım anlayışı dili olarak ele aldığı görülmektedir. 500 yıllık klasik basımcılık tarihinde tipografi, kesinlikle uyulması gereken yaşamdan ve uygulamalardan çıkarsanmış ilkeler ve kurallar bütünü iken, 20. Yüzyılın Modernizmi, tipografiyi deneysel bir uygulama alanı olarak ele almaktadır. Ancak, geleneksel olarak yapılan tipografik uygulamalarla dijital uygulamalar arasında tasarım olgusu açısından çok fark olmadığı söylenebilir. Çünkü, önemli olan tasarımdır. Bilgisayar uygulamaları manuel uygulamalardan farklı olarak tasarımcının manipülasyon alanını genişletmekte ve hız kazandırabilmektedir. Özellikle eğitim-öğretim sürecinde uygulama çalışmaları yapılırken dijital tasarımlardan önce manuel çalışmalar yaptırılabilir. Manuel uygulama başarısı dijital çalışmalara katkı sağlayabilir. Günümüz sanatında tipografi sadece bir yardımcı kurgu parçası olmaktan çıkartılmış ve kendi başına bir sanat nesnesine dönüşmüştür. Bilgisayar ile tasarlanmış dijital tipografi çalışmaları, kullanılan tasarım elemanlarının farklı ve kavram açısından yeni mecralara yönelmesi, fikir açısından güçlü tipografilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Gerçekleştirilen sınırsız fikir ve tasarım, tasarım ile alıcı arasında interaktif yöntemlerin gelişmesine sebep olmuştur (Akbulak, 2012).

Sarıkavak, daha önce lisans düzeyinde tipografi dersleri iki yarıyıl verilirken 1996'larda başlayarak dört yarıyla çıkarıldığını belirtmektedir (2014, s.66). Dolayısıyla tipografi eğitiminde birinci yarıyıldaki; "Kaligrafi Sanatı" kavramı çerçevesinde genel olarak dünyanın farklı kültür bölgelerinde yazıların gelişiminin, XV. Yüzyıla kadar Latin dünyasında kaligrafi sanatı konu edildiği için kaligrafik yazı türlerinin uygulamalı olarak ele alındığını, ikinci yarıyıldaki; "Klasik Tipografi" tanımı bağlamında, "500 yıllık klasik basımcılık çağı"nın değerlendirildiğini, tipografi kavramının, Latin ABC'si temelinde grafik basım ve çoğaltım teknik ve teknolojilerinin gelişimi ile tipografik metal harflerin biçimsel gelişiminin teorik olarak incelendiğini, üçüncü yarıyıldaki; "Deneysel Tipografi" kavramı çerçevesinde çağdaş tipografi, sanatsal ve kültürel hareketlerle tasarım anlayışlarının etkileşiminin irdelendiğini, dördüncü yarıyıldaki ise "Sayısal Tipografi" kavramı çerçevesinde masa üstü yayıncılık ve sayısal fontların oluşumuyla ilgili çalışmaların öğrencilere yaptırıldığını belirtmektedir (2014, s.66). Tipografi dersinde geliştirilen projelerde uygulama çalışmalarına ağırlık verilerek klasik tipografinin tüm yönleriyle öğretilmesi amaçlanmış, daha sonra dijital uygulamalara geçilmiştir.

Dijital teknolojilerin kullanılması ile başlayan süreçte günümüz tasarımcıları, yaptıkları çalışmalarda, çalışmayı sundukları kişileri salt izleyici durumundan çıkarmış ve tasarımı interaktif duruma getirmeyi başarmışlardır. Günümüz tipografi sanatı, geleneksel anlayışların kalıplarından kurtulup, düşünce-fikir-hareket ağırlıklı olarak ilerlemeye başlamıştır. Bu fikirlerin ilerlemesi ve hayata geçmesinde kavramların, düşüncelerin aktarılmasında teknolojik ilerlemeler, karmaşık teknolojik yapılarla gerçekleşmektedir (Akbulak, 2012). Bu dijitalleşme, çağın getirdiği yenilikler ve yeni uygulamaların tasarımcıların kullanımına sunulması ile tipografi anlayışları değişmiş ve artık tasarım unsurlarının arasına "Hareket" kavramı girmeye başlamıştır (Özdemir, Kurt, 2018). Hareketli tipografi özellikle tipografik logo tasarımlarına yansımıştır. Tipografi logo ve logotipelarda etkin şekilde yer almaktadır (İplikçi, 2016). Dolayısıyla tipografi bağımsız bir ders olmanın ötesinde grafik tasarım derslerinde de sıkça tercih edilen alanlardan biri olmaktadır.

Eğitim sürecinde kurumlararası farklılıklar olmasına rağmen genel olarak aşağıda belirtilen çalışmalar yapılmaktadır; Temel harf uygulamaları, el yazısı uygulamaları, el yazısından

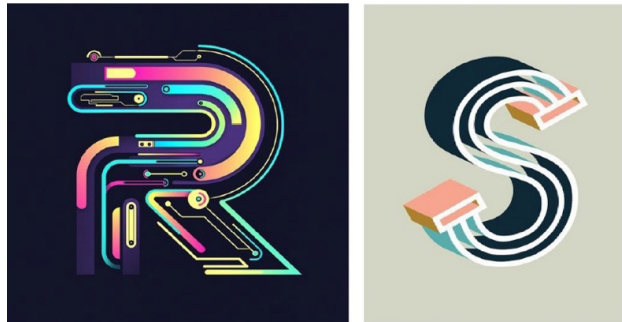
tipografik işaret oluşturma, blok yazı düzenlemeleri, kaligrafi uygulamaları, logotype çalışmaları, tipografide pozitif-negatif ilişkisi, bilinen bir fontun yeniden uygulanması, tipografik afiş tasarımları, dikkat çekici ilgi uyandırıcı yazı uygulamaları, yazı şekil ilişkileri, özgün fikir projeleri, kelimeye anlam yükleme, özlü sözlerin blok düzenlemeleri, tipografi ve kurumsal kimlik uygulamaları, kent tipografisi, görüntü yazı ilişkisi, fırça uygulamaları, geleneksel ve modern yazı ilişkisi, tipografik soyutlama, yeni font tasarımı, tipografik amblemler, afiş, dergi, gazete vb. uygulamalar, bir kavram ya da konunun tipografik imkânlarının kullanılmasıyla yapılan tasarımlar, tipografik arma çalışmaları, imza karakterinde özgün, dikkat çekici, dinamik kişisel yazı uygulamaları, hareketli tipografi, bilgisayarda kompozisyon uygulamaları, giysi tipografisi, kent tipografisi, deneysel tipografi, sayfa düzeni çalışmaları, sayısal tipografi ve dijital tipografi gibi uygulamalar yapılabilmektedir. Bilgisayarda web uygulamaları, arttırılmış gerçeklik ve hareketli tipografi günümüzde yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Tipografik uygulamalar için vektörel ve piksel tabanlı programların yanısıra font tasarım programları da yaygın olarak kullanılmaktadır.

Tipografi Uygulama Çalışmaları

Fotoğraf 1: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Deneysel Tipografi Çalıştayı, 2016.

Fotoğraf 1’de yapılan uygulama, bir deneysel tipografi çalışmasıdır ve 2016 yılında Öğretim Elemanı Selçuk ÖZİŞ tarafından Güzel Sanatlar Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü’nde Tipografi dersini alan öğrencilere yönelik olarak yapılan çalışmaya aittir. Burada yapılan çalışmada ses dalgalarının bellekte bıraktığı iz öğrenciler tarafından daha önce oluşturulan grid sistemi üzerine aktarılmış ve sonrasında bu yüzey üzerindeki çizgilerden esinlenerek yeni font oluşturulmaya çalışılmıştır. Tasarım, önce manuel olarak gerçekleştirilmiş ve daha sonra dijital ortama aktarılmıştır. Yapılan uygulamada birbirinden farklı tasarımların yapıldığı gözlemlenmiştir.

Resim 1: Dijital tipografi font uygulamaları.

Resim 1’de dijital/sayısal ortamda yapılan tipografi uygulamaları görünmektedir. Bu tasarımlar tipografi eğitim sürecinde ileri aşamalarda yapılabilmektedir. Dolayısıyla ders başlangıcında temel harf uygulamalarının yapılmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir. Resim 2’de manuel tipografi uygulama örnekleri görünmektedir. Bu tür tasarımlarda kaligrafik bir çalışma olarak, dekoratif yazılara yer verilebilir.

Resim 2: Manuel tipografi uygulamaları.

Resim 3: Dijital tipografi portre çalışma örnekleri.

Bilindiği gibi grafik tasarım ve tipografi alanındaki bütün yaratıcı, yenilikçi buluşlar XX. Yüzyıl başlarında modern sanat akımlarının yenilikçi düşüncelerinin sayfa üzerine uygulanması sonucunda ortaya çıkmıştır. Tasarımlarını sanat akımlarının yenilikçi düşünceleri ışığında sürdüren modernist sanatçıların yanı sıra, çalışmalarını bu akımlar dışında sürdüren birçok bağımsız tasarımcı da tipografinin modernleşme yolundaki tarihi gelişim ve dönüşümüne önemli katkıları olmuştur (Benuğur, 2012). Bu sürece önemli katkısı bulunan tasarımcılardan birisi de Jan Tschichold’dur. Yeni Tipografi hareketini Rus Konstrüktivizmi ile Bauhaus’un yenilikçi tasarım yaklaşımları arasında kuramsallaştıran Tschichold, düşüncelerini kendi tasarımlarıyla hem deneysel, hem de ticari alanda yaymayı başarmıştır (Becer, 1999).

Resim 4: Dijital tipografik afiş tasarımı uygulama örnekleri.

Modern tipografinin oluşum süreci, eğitim kurumlarını yakından etkilemiş ve konularına yansımıştır. Bu dönemde tasarlanan yeni tipografi uygulamaları daha sonraki yıllarda dijital tipografiye alt yapı oluşturmuştur. Resim 3 ve 4'te görüldüğü gibi farklı tipografik uygulamalar, dijital ortamda deneysel görsel iletişim tasarımı olarak yapılmıştır. Resim 3'te yapılan portreler tipografik öğeler kullanılarak dijital ortamda gerçekleştirilmiştir. Resim 4'te birbirinden farklı tipografik afiş tasarımı örnekleri görülmektedir. Bu tasarımlar, tipografi'nin, harf, rakam ve semboller kullanılarak ortaya çıkarılan bir yazı sanatı olduğunu göstermektedir. Eğitim-öğretim sürecinde tipografi'nin sınırlarını zorlayan tasarımcılar, görsel iletişime yeni bir boyut kazandırmanın yollarını araştırmaktadırlar. Bu bağlamda genel tipografik çalışmalarla birlikte kinetik tipografi (hareketli tipografi) çalışmaları da eğitim-öğretim programlarına dahil edilebilmektedir.

Sonuç

Grafik tasarımın görsel iletişimi gerçekleştirme işlevi, tipografi'nin bir grafik iletişim aracı ve bir tasarım elemanı olarak eğitimdeki yerini belirlemiştir. Eğitim-öğretim sürecinde ders içerikleri aynı olmasına rağmen, tipografi ders uygulamaları için geliştirilen öğretim yöntemlerinde farklılıklar görülebilmektedir. Günümüzde dijital teknoloji geliştiği için yazı uygulamaları, font tasarımları çoğunlukla geleneksel yöntemlerin dışında dijital ortamda geliştirilen programlar aracılığıyla gerçekleştirilebilmektedir. Ancak, bir yöntem olarak eğitim-öğretim sürecinde doğrudan bilgisayar uygulamalarının sakıncalı olabileceği söylenebilir. Eğitim-öğretimde öncelikli olarak manuel çalışmaların yapılması eskizlerin geliştirilmesi dijital uygulama öncesinde çok daha faydalı olabilir. Önemli olan tasarımdır. Uygulama ise, beceriye dayalı bir sürecin sonucu olduğundan tasarımların gerçekleştirilmesinde kullanılan programlar yalnız birer araç olarak katkı sağlamaktadır denilebilir.

Yükseköğretim kurumlarında okutulan tipografi ile ilgili derslere bakıldığında genel olarak; Tipografiye Giriş, Tipografi-I, Tipografi-II, Tipografi-III, İleri Tipografi-I, İleri Tipografi-II, Yazı ve Tipografi ve Deneysel Tipografi gibi derslerin olduğu görülmüştür. Bu dersler kapsamında Tipografi'nin eğitim sürecindeki uygulama yaklaşımlarına bakıldığında; Temel harf uygulamaları, el yazısı uygulamaları, blok yazı düzenlemeleri, kaligrafi uygulamaları, tipografik afiş tasarımları, dikkat çekici ilgi uyandırıcı yazı uygulamaları, kelimeye anlam yükleme, tipografi ve kurumsal kimlik uygulamaları, kent tipografisi, görüntü yazı ilişkisi, geleneksel ve modern yazı ilişkisi, tipografik soyutlama, yeni font tasarımı, tipografik amblemler, logotype'lar, afiş, dergi, gazete vb. uygulamalar, bir kavram ya da konunun tipografik imkânların kullanılmasıyla yapılan tasarımlar, tipografik arma çalışmaları, hareketli tipografi, bilgisayar ortamında kompozisyon uygulamaları, giysi tipografisi, kent tipografisi, deneysel tipografi, sayfa düzeni çalışmaları, sayısal tipografi ve dijital tipografi gibi uygulamaların genel olarak yapılabildiği görülmüştür.

Bölümü Dersler, <https://stars.bilkent.edu.tr/homepage/courses.php?DEPT=GRA>.(Erişim Tarihi:20/10/2020).

İplikçi, H. G. (2016). *Bir Marka Bileşeni Olarak Logolar Ve Logolarda Tipografi Kullanımının Marka Değerine Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Kızıldemir, D. (2015). *Grafik Tasarımda Fotoğraf ve Tipografi*, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi., Eskişehir.

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü Müfredat, <http://birimler.dpu.edu.tr/app/views/panel/ckfinder/userfiles/7/files/Ders-listesi-Gorsel-ilt.pdf> (Erişim Tarihi: 20/11/2020).

Sarıkavak, N. K. (2004). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarımda Çağdaş Tipografinin Temelleri*, 2004, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

----- (2004). *Çağdaş Tipografinin Temelleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

----- (2014). *Kaligrafik ve Tipografik Deneysel Tasarımlar*, Grafik Tasarım Yayıncılık, Ege Basım, İstanbul.

Türkmenoğlu, H. ve Akengin, G. (2016). *Hareketli Grafik Tasarım Sürecinde Yazı Devinimi*, İdil Dergisi, Cilt 5, Sayı 23, Volüme 5, Issue 23.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü Program Bilgi Paketi, <http://ebs.omu.edu.tr/4748/932001>. (Erişim Tarihi: 20/11/2020).

Özdemir, F., Kurt, H. (2018). *Jan Tschichold'dan Bugüne Yeni Tipografi*, İnönü Üniversitesi Kültür Sanat Dergisi, İnönü University Journal of Culture and Art, Cilt: Vol.4, Sayı: No: 2, 86-101.

Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Tasarım Bölümü Dersler, <https://gsf.yeditepe.edu.tr/tr/grafik-tasarimi-bolumu/dersler/tipografi-ii> (Erişim Tarihi: 18/11/2020).

Yazar, T. (2016). *Görsel Kültür Ekseninde Kent Estetiği ve Tipografi: Samsun Kent Tipografisi*, I. Ulusal Kent Estetiği Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, No: 29. Erol Ofset, Samsun.

Yücebaş, Ç. (2006). *Grafik Tasarımda Görsel Bütünlük Oluşturmada Tipografi İle Görseller Arasındaki İlişki ve Sanat Eğitimindeki Yeri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi., Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

YÖK Tüm Üniversiteler, <https://akademik.yok.gov.tr/AkademikArama/view/universityListview.jsp> (Erişim Tarihi: 25/12/2020).

Görsel Kaynakça

Fotoğraf 1: OMÜ Güzel Sanatlar Fakültesi Deneysel Tipografi Çalıştayı (Tarık Yazar Arşivi, 2016).

Resim 1: <https://tr.pinterest.com/pin/479985272770773433/> (Erişim Tarihi: 20.11.2020).

Resim 2: <https://tr.pinterest.com/pin/146859637827651147/> (Erişim Tarihi: 20.11.2020).

Resim 3: <https://tr.pinterest.com/pin/714383559619447185/> (Erişim Tarihi: 20.11.2020).

Resim 4: <https://tr.pinterest.com/pin/349380883592788112/> (Erişim Tarihi: 20.11.2020).